

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ

Зробити синтаксичний розбір речення

*Чорні хмари стояли над
містом, але дощу ще не було.*

Фразеологічна хвилинка

- Встановити відповідність між фразеологізмами та їх значенням*

• 1 Аж у вухах лящить	А одностайно
• 2 Пекти раків	Б перебільшувати
• 3 Кров з молоком	В раптово
• 4 Старий вовк	Г червоніти
• 5 Грати в одну дудку	Д голосно
• 6 Зарубати на носі	Е якісно
• 7 Як сніг на голову	Є досвідчений
• 8 Комар носа не підточить	Ж здоровий
• 9 Тримати хвіст трубою	З запам'ятати
• 10 Робити з мухи слона	И бути впевненим

Ви знатимете:

- ☐ ознаки складнопідрядного речення;
- ☐ його будову ;
- ☐ засоби зв'язку в ньому.

Ви вмітимете:

- ☐ знаходити складнопідрядні речення в тексті;
- ☐ визначати головну і підрядну частини;
- ☐ моделювати складнопідрядні речення;
- ☐ розрізняти сполучники і сполучні слова;
- ☐ конструювати складнопідрядні речення .

Визначити граматичні основи

- *Я люблю осінь, бо вона особливо м'яка, ніжна, гарна.*
- *За вечоровим небосхилом з дівчатами дружить листопад, бо літо не повернеться назад.*

Основні ознаки

Складнопідрядним називається складне речення, частини якого нерівноправні за змістом і з'єднані підрядними сполучниками чи сполучними словами.

НАПРИКЛАД:

1. Люблю, коли із неба місяць круторогий туманно дивиться в вікно .

2. Пахне хлібом земля, що дала мені сонце і крила.

ВИДИ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ЗА ЗНАЧЕННЯМ І БУДОВОЮ:

Головна і підрядна частини

У складнопідрядному реченні обов'язково є одна головна частина та одна або кілька підрядних. Частина складнопідрядного речення, від якої ставимо питання, називається **головною**, а частина, яка відповідає на поставлене питання, називається **підрядною**. Підрядна частина може стояти перед, після або в середині головної.

НАПРИКЛАД:

Що?

Люблю, коли хвилі юрбою шумують, ламаючи лід.
підрядна частина

якому?

На місці, де стояла прадавня рідна хата, нині уже стоїть нова.

підрядна частина

Засоби зв'язку

Підрядна частина завжди має у своєму складі
підрядний сполучник або сполучне слово.

Найчастіше вживаними є такі **підрядні
сполучники**:

*що, щоб, бо, як, ніби, мов, хоч, якщо,
якби, тому що, через те що та інші.*

У ролі сполучних слів
вживаються **відносні
займенники**:

*хто, що, чий, котрий,
який*

У ролі сполучних слів
вживаються **прислівники**:

*де, куди, як, звідки,
коли, доки, поки та ін.*

Розділові знаки, інтонація

- 1. Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ**
(К. Ушинський).
- 2. Могутній той народ, який має синів, об'єднаних любов'ю до Вітчизни**
(Л. Силенко).
- 3. Той, хто по-справжньому любить свою Батьківщину, усякого погляду справжня людина**
(В. Сухомлинський).

Стилістичні особливості

Складнопідрядні речення поширені в усіх стилях мовлення, особливо в:

художньому

публіцистичному

науковому

Схеми

Головну частину позначаємо квадратними дужками, а підрядну - круглими. Ставимо відповідний розділовий знак, вказуємо підрядний сполучник чи сполучне слово, надписуємо питання.

НАПРИКЛАД:

1. Пахнуть хлібом слова, **що** мене їх навчила мати.

які?
[ ], (що).

2. І скрізь, **де** тропа моя в'ється, лишав я частиночки хмари.

де?
[, (де) ,].

**Записати речення. Підкреслити
граматичні основи, скласти схеми.**

► ***Хочеться в дитинство
повернутись, щоб з криниці
неба зачерпнути.***

***Де панують мир і любов, там не
ллється кров.***

Практичний синтаксис

❖ Об'єднати умовно прості речення в складнопідрядні. Записати їх.

1. Журавлі знають. Не зіб'ються з дороги.
2. Я працювати мушу. Не соромитись хліба.
3. Ті пісні любі. Дають щастя людям.

❖ Назвати головну та підрядну частини, підкреслити граматичну основу, скласти схему.

Лінгвістичне дослідження

Прочитати речення й визначити, якій із поданих схем відповідає його структура.

Варіант 1

Любив я ті дні, коли вдома в нас збиралися гості.

коли?

1. [ ], (коли..)

за якої умови?

2. [ ], (коли..).

які?

3. [ ], (коли...).

Варіант 2

Поле вступило в тінь, бо нахлинули хмари.

для чого?

1. [ ], (бо...).

у зв'язку з чим?

2. [ ], (бо...).

яку?

3. [ ], (бо...).

*Радощі праці стають зрозумілими й
бажаними для людини за умови, що з
праці починається пізнання світу.*

якої?

[ ], (що...)